

Niina Koskenniemi

Pianomupe-verkkosivusto

Tehtäviä pianonsoiton ja musiikin perusteiden integroimiseen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi AMK

Musiikin koulutusohjelma

Pianomupe

24.11.2014

Tekijä Otsikko	Niina Koskenniemi Pianomupe-verkkosivusto - Tehtäviä pianonsoiton ja musiikin perusteiden integroimiseen
Sivumäärä Aika	18 sivua + 6 liitettä 14.11.2014
Tutkinto	Musiikkipedagogi (AMK)
Koulutusohjelma	Musiikin koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Musiikkipedagogin suuntautumisvaihtoehto
Ohjaajat	MuT Leena Unkari-Virtanen MuT Annu Tuovila
<p>Tässä opinnäytetyössä olen tutkinut, miten pianonsoittoa opiskeleva oppilas voisi tutustua musiikin perusteiden sisältöalueisiin soittamisen kautta. Kirjallisuuden perehtymisen, observoinnin ja oman opetustyöni pohjalta olen koonnut pianomupe-verkkosivuston, joka antaa musiikin perusteiden opettajille ja pianonsoiton opettajille ideoita työtapoihin ja harjoituksiin, joissa yhdistyy musiikin perusteet ja pianonsoitto.</p> <p>Verkkosivustoa suunnitellessani perehdyin syvemmin useampaan musiikin perusteiden ja pianonsoiton oppikirjasarjaan ja tein valikoiduista kirjasarjoista esittelyn niissä esiintyvistä pianonsoittoa ja musiikin perusteita yhdistävistä harjoituksista ja niiden määrästä. Verkkosivuston tekemiseen vaikuttivat myös kokeilut omien pianonsoiton oppilaitteni kanssa eri tehtävätyypeistä, sekä muiden opettajien opetuksen observointi keväällä 2014 pääkaupunkiseudulla.</p> <p>Kollegojen kanssa käytyjen keskustelujen ja oman näkemykseni pohjalta olin tullut siihen tulokseen, ettei pianomupe-opetusmateriaalia ole olemassa. Kirjallisuuteen perehtyessäni kuitenkin opin, että tällaisia harjoituksia on pianonsoiton ja musiikin perusteiden oppikirjoissa paljonkin, mutta sellaisesta materiaalista on puutetta, jossa olisi koottu ainoastaan tai suurimmaksi osaksi musiikin perusteita ja pianonsoittoa yhdistäviä harjoituksia. Opettajan on ajan puutteen vuoksi vaikea etsiä harjoituksia, joita on ripoteltu sinne tänne eri oppikirjoihin, jonka vuoksi päädyinkin kokoamaan helposti lähestyttävän verkkosivuston.</p> <p>Verkkosivusto sopii erityisesti musiikin perusteiden opettajille, joilla on pianisteista koostuvia ryhmiä, sekä pianonsoiton opettajille, jotka haluavat käsitellä musiikin perusteita myös soittotunnilla. Verkkosivustoa voi hyödyntää sekä musiikkioppilaitoksissa, että yksityisessä soitonopetuksessa ja harjoituksia voi helposti muokata erikokoisille ryhmille sopiviksi ja oppilaiden tasojen mukaiseksi. Verkkosivusto on sellainen, jota tulen jatkossa muokkaamaan ja laajentamaan. Seuraava kehityksen kohde voisi olla verkkosivuston tehtävien jakaminen vaikeustason mukaan.</p>	
Avainsanat	pianomupe, musiikin perusteet, pianonsoitto, integraatio, opetusmateriaali, verkkosivusto

Author(s) Title Number of Pages Date	Niina Koskenniemi Piano Playing Meets Musicianship - A Web Page for Teachers Wanting to Integrate Musicianship into Piano Playing 18 pages + 6 appendices 14 November 2014
Degree	Bachelor of Music
Degree Programme	Music
Specialisation option	Music Pedagogy
Instructor(s)	Leena Unkari-Virtanen, DMus Annu Tuovila, DMus
<p>The main objective of this thesis is to investigate how musicianship can be studied through piano playing. After researching existing books for learning musicianship and piano playing, observing different teachers and through my own experience as a piano and musicianship teacher I created a website with exercises where musicianship can be studied using the keyboard as a tool.</p> <p>As part of my research I investigated many books for learning musicianship and piano playing in order to see what kind of exercises already exist and how abundant they are in different books. In this report I have included a review of these book series and their exercises. I also observed the teaching of a few musicianship teachers in the Helsinki area in spring 2014 and tried different exercises with my own students to see their effectiveness. All of these things affected the final result of the website.</p> <p>Me and my colleagues had thought that there is no study material where musicianship is studied through piano playing. However, during my research I noticed that there are many of these kinds of exercises in existing books. However, no material only concentrates on them specifically. Thus, teachers must go through a lot of material in order to find these specific exercises. As a solution, I created a website that is easily accessible for all teachers.</p> <p>The website is well suited for musicianship teachers who have classes consisting of pianists or piano teachers wishing to integrate musicianship to their piano teaching. The exercises are easy to edit to suit one's own needs according to the group of students and their level of study. The website cannot be considered finished, because I will keep editing it and adding more exercises as I gain more experience in this field. The next step perhaps would be to group the exercises according to their difficulty level.</p>	
Keywords	musicianship, piano playing, integration, study material, website

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Katsaus oppikirjoihin	2
2.1	Yleiskatsaus oppimateriaaliin	3
2.2	Pianonsoiton oppikirjat	4
2.2.1	Suomalainen Pianokoulu	5
2.2.2	Vivo Piano	6
2.2.3	Pianon Avain	7
2.2.4	Pianosta Lentoon	7
2.3	Musiikin perusteiden oppikirjat	8
2.3.1	Tohtori Toonika	9
2.3.2	Musiikin luku- ja kirjoitustaito	10
2.3.3	Musiikkiseikkailu	10
2.3.4	Säveltapailu ja musiikin teoria	11
3	Integraatiotehtävät opetuksessa	11
3.1	Observointi	11
3.2	Omat oppilaani	12
3.2.1	Solmisaatio	12
3.2.2	Intervallit	13
3.2.3	Sointukierto	13
3.2.4	Sävellajit ja asteikot	14
3.2.5	Harmonia	14
3.2.6	Pienet sävellystehtävät	14
4	Oppimateriaalin suunnittelu- ja tekoprosessi	15
4.1	Verkkosivusto	15
4.2	Tehtävien sisällöstä	15
4.3	Tekijänoikeuksista	16
5	Pohdinta	17
	Lähteet	1
	Liitteet	
	Liite 1. Harjoitukset: Intervallit	

Liite 2. Harjoitukset: Harmonia

Liite 3. Harjoitukset: Melodia

Liite 4. Harjoitukset: Rytmi

Liite 5. Harjoitukset: Asteikot

1 Johdanto

Opetan työkseni pianonsoittoa ja musiikin perusteita eli mupea ja olen huomannut, että nämä kaksi oppiainetta kulkevat käsi kädessä. Soittotunneilla opetan paljon asioita musiikin perusteiden näkökulmasta, eli oppilas ei vain yksinkertaisesti soita nuotteja kirjasta, vaan tutkimme alusta asti kappaleeseen liittyviä teoria-asioita, kuten harmoniaa, rytmiä ja rakennetta ja harjoitamme säveltapailua kappaleen avulla. Esimerkiksi opettaessani uutta kappaletta tai prima vista soittoa, pyydän oppilasta kiinnittämään huomiota melodian intervalleihin ja kappaleen harmoniaan. Melodia opetellaan yhdessä solfanimillä laulaen ja rytmiä taputtaen. Musiikin perusteiden tunneilla taas käytän usein pianoa apuvälineenä, sillä se on hyvin visuaalinen soitin. Tuntui siis luonnolliselta lähteä työstäni opinnäytetyötä, jossa yhdistyisi pianonsoitto ja musiikin perusteet.

Vaikka soittamisen ja musiikin perusteiden yhdistäminen tuntuu luonnolliselta asialta, kohtaa sekä soitonopettaja että musiikin perusteiden opettaja ongelman etsiessään tähän tarkoitukseen sopivia tehtäviä oppikirjoista. Tästä eteenpäin kutsun tehtäviä, joissa yhdistyy musiikin perusteet ja pianonsoitto integraatiotehtäviksi. Perehtyessäni olemassa olevaan oppimateriaaliin huomasin, että pianonsoiton oppikirjasarjoista löytyy runsaasti teorialehtäviä, kirjat ovat hyvin suunniteltuja ja ne etenevät loogisessa järjestyksessä. Oman kokemukseni ja kollegojen kanssa käymieni keskusteluiden mukaan pianonsoiton opettajat kuitenkin harvoin jos koskaan etenevät oppilaan kanssa jonkun tietyn kirjasarjan mukaan juuri sen antamassa järjestyksessä. Useammin tunneilla keskitytään soittamiseen ja soittokappaleita valitaan sieltä täältä opettajan näkemyksen, sekä oppilaan kykyjen ja kiinnostuksen mukaan ja pianonsoiton oppikirjojen teorialehtävät saattavat siten helposti jäädä käyttämättä. Kirjoissa esiintyvät teorialehtävät ovat yleensä myös erillään soittokappaleista, eikä niissä aina hyödynnetä soitinta. Vanhemmissa musiikin perusteiden oppikirjasarjoissa todetaan, että soittaminen musiikin perusteiden tunneilla on tärkeää, mutta integroiminen jää täysin opettajan vastuulle, sillä tehtäviä, joissa pyydetään käyttämään soitinta ei juurikaan ole. Uudemmissa kirjasarjoissa, kuten Musiikkiseikkailussa, on kuitenkin alettu hyödyntämään etenkin koskettimistoa enenevässä määrin. Minä ja monet kollegani käytämme itse tekemiämme materiaaleja mupekirjojen sijaan.

Musiikin perusteiden opetus on viime vuosina mennyt toiminnallisempaan suuntaan ja erilaisia työtapoja on alettu korostamaan sen sijaan, että oppilaat vain istuisivat

pulpettien ääressä kynä kädessä. Näihin työtapoihin kuuluvat muun muassa soittaminen, säveltäminen, improvisointi, musiikkiliikunta, sekä teknologian käyttö opetuksessa. Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteiden (OPH 2002, 17) mukaan musiikin perusteiden opetuksen pitäisi edetä rinnakkain soitonopetuksen kanssa ja niiden tulisi tukea toisiaan. Tasosuoritusten sisällössä ja arvioinnin perusteissa (OPH 2013, 3) korostetaan oppilaan oman musisoinnin tärkeyttä, sillä se kasvattaa oppilaan motivaatiota ja intoa, auttaa oppilasta soveltamaan opittuja asioita käytäntöön ja tekee opetuksesta tehokkaampaa. Musiikin perusteiden sisältöalueisiin kuuluu valmiudet käytännön muusikkouteen, eli oppilaan tulisi musiikin perusteiden kautta saada musiikillisiin taitoihinsa tukea ja monipuolisuutta, jonka pitäisi näkyä itse soittamisessa. On siis selvää, että pianistien olisi hyvä saada oppia musiikin perusteita koskettimien avulla.

Pianosta voi olla paljon hyötyä musiikin perusteiden opetuksessa. Aino Jordmanin (2011) mukaan koskettimistoa kannattaa käyttää musiikin perusteiden opetuksessa erityisesti sen visuaalisuuden takia. Koskettimien avulla oppilaat voivat helpommin hahmottaa opetettavat asiat. Koskettimet ovat myös hyödyllisiä siinä mielessä, että oppilaat voivat niiden avulla heti soveltaa oppimiansa asioita käytäntöön. Käsitteellisen opetuksen ja konkreettisen havainnollistamisen yhdistäminen myös mahdollistaa tehokkaimman oppimistapahtuman (Jordman 2011).

Keskeisiä ongelmia, joita pyrin opinnäytetyölläni ratkaisemaan ovat siis se, mitä integraatiotehtäviä on ja mikä olisi helposti lähestyttävä tapa lisätä niitä opetukseen sen sijaan, että opettajan pitäisi selata monia eri oppikirjoja yksityiskohtaisesti löytääkseen integraatiotehtäviä. Näiden ongelmien ratkaisuksi päädyin tekemään verkkosivuston, johon on koottu, kehitetty ja keksitty erilaisia integraatiotehtäviä. Sivusto on tarkoitettu opettajille ja he voivat helposti poimia sieltä tehtäviä tai tehtävätyyppejä omien oppilaittensa tarpeiden mukaan. Niitä voi käyttää sellaisenaan tai muokata sopivaksi eri kohderyhmiä, tasoja ja ohjelmistoa varten. Sivusto löytyy osoitteesta: <http://pianomupe.blogspot.fi/>

2 Katsaus oppikirjoihin

2.1 Yleiskatsaus oppimateriaaliin

Olen valinnut neljä eri kirjasarjaa sekä pianonsoiton-, että musiikin perusteiden oppikirjoista, joita käsittelen nyt lähemmin. Pianonsoiton oppikirjasarjoista esittelen kirjat Suomalainen pianokoulu, Vivo, Pianon avain, sekä Pianosta lentoon. Musiikin perusteiden oppikirjasarjoista taas esittelen kirjat Tohtori toonika, Musiikkiseikkailu, Musiikin luku- ja kirjoitustaito, sekä Säveltapailu ja musiikin teoria. Aion käyttää tätä opinnäytetyötä omassa opetustyössäni ja siksi valitsin sellaisia kirjasarjoja, joita itse käytän, haluaisin käyttää, tai ovat muuten minulle tuttuja. Toinen valintaperusteeni oli, että kirjasarjat olisivat suomalaisia. Kaikki kirjasarjat eivät kuulu Suomen musiikkioppilaitosten liiton esittämään pianonsoiton ohjelmistoluetteloon (2005, päivitetty 2009). Tarkoitukseni on, että myös yksityiset pianonsoitonopettajat voivat käyttää tätä opinnäytetyötä hyödykseen, joten en huolehtinut sen kummemmin musiikkiopistoissa käytettävistä tasoista, vaan valitsin kirjasarjoja, joista itse olen ja luulen, että muut suomalaiset opettajat voisivat olla kiinnostuneita.

Kokosin kirjoista kaksi taulukkoa (taulukko 1 & 2), joista ilmenee, kuinka monta kertaa kirjoissa esiintyy integraatiotehtäviä. Integraatiotehtäviksi olen laskenut sellaiset tehtävät, joiden tehtävänannossa on yhdistetty musiikin teoria tai säveltapailu sekä koskettimien käyttö. Monissa musiikin perusteita käsittelevissä tehtävissä, joissa soittimen käyttöä ei mainita, voisi kuitenkin käyttää soitinta hyväksi ja varmasti opettajat käyttävätkin, mutta taulukkoa tehdessä tämä ei ollut olennaista. En myöskään laskenut mukaan opettajan oppaissa esiteltyjä työtapoja, vaan ainoastaan tehtäväkirjoissa esiintyvät tehtävät ja niiden selitykset. Taulukon lukumääriin on laskettu mukaan improvisaatiotehtävät, sävellystehtävät (paitsi jos tehtävänannossa tähdennetään sävellysten laulamista, ei soittamista) ja joitakin vapaaseen säestykseen liittyviä tehtäviä. Vapaan säestyksen kappaleita en kuitenkaan laskenut, eli kappaleita, joista on nuotinnettu melodia ja annettu sointumerkit.

Taulukosta näkee heti integraatiotehtävien määrän eri oppikirjasarjoissa. Taulukko antaa kuvan siitä, mistä kirjoista integraatiotehtävistä kiinnostuneen opettajan kannattaa etsiä opetuskäyttöön sopivia materiaaleja. Taulukon tekeminen oli haastavaa ja antaa joistakin kirjasarjoista jokseenkin virheellisen kuvan. Joissain kirjasarjoissa tehtävänannot ovat hyvin lyhyitä ja jää opettajan vastuulle, miten hän asian opettaa. Joissain kirjasarjoissa, esimerkiksi Musiikin luku- ja kirjoitustaito sekä Säveltapailu ja musiikin teoria vinkit laulujen harjoittamiseen musiikin perusteiden tunnilla, mukaan

lukien soittimien käyttö, on avattu opettajan oppaissa. Vaikka laulaminen on pianisteille erityisen tärkeää säveltapailun ja teorian hahmottamisen tapa, olen kuitenkin jättänyt vain laulamista edellyttävät tehtävät pois taulukosta. Taulukko kertoo, mistä opettaja löytää integraatiotehtäviä, vaikka integraation mahdollisuuksia avautuu enemmänkin kuin pelkissä tehtävänannoissa.

2.2 Pianonsoiton oppikirjat

Etsin integraatiotehtäviä monista eri pianonsoiton oppikirjoista. Syvemmin perehdyin kirjasarjoihin Suomalainen pianokoulu, Vivo, Pianon avain ja Pianosta lentoon. Nämä kirjasarjat myös esiintyvät tekemässäni taulukossa.

Oppikirjan nimi	Tehtävien määrä	Muuta huomioitavaa
Suomalainen pianokoulu Alkusoitto	27	
Suomalainen pianokoulu 1	24	vapaasäestysosio
Suomalainen pianokoulu 2	12	vapaasäestys
Vivo Piano	19	Improvisointi- ja keksimistehtäviä
Vivo 1	27	Sävellajisivut, joissa paljon soinnutustehtäviä
Vivo 2	19	Liiteosassa soinnutus- ja säestystehtäviä
Vivo 3	14	Liiteosassa asteikkojen yhteydessä lisää improvisaatiotehtäviä
Pianon Avain Aapinen	2	Tietoisku uudesta teoria-asiasta ennen soitettavia kappaleita (kaikissa Pianon avain –kirjoissa)
Pianon Avain 1	20	
Pianon Avain 2	13	
Pianon Avain 3	12	
Pianosta Lentoon 1	7	rytmi, improvisaatio, sävellyks

Pianosta Lentoon 2	4	rytmi koputtamalla ja pedaaleilla, sävellys
Pianosta Lentoon 3	0	

Taulukko 1. Maininnat integraatiotehtävistä pianonsoiton oppikirjoissa

Pianonsoiton oppikirjoissa olen havainnut yleisimmiksi integraatiotehtäviksi sellaiset, joihin liittyy vapaa säestys, improvisointi, keksiminen ja sävellys ja joissa kokeillaan teoria-asioita, kuten sävelnimiä, intervaleja ja oktaavialoja koskettimien avulla. Musiikin hahmottamisen valmiudet tukevat erinomaisesti oppilaan soittotaitoa. Pianonsoiton oppikirjoista löytyy yleensä myös paljon teoriotehtäviä ja ne on helppo hahmottaa pianon avulla kokeillen. Oppilaan musiikillisen kehityksen kannalta kuitenkin eräs tärkeä säveltapailun työtapo puuttuu pianonsoiton oppikirjoista lähes kokonaan, nimittäin laulamisen. Tästä poikkeuksena on Pianon Avain, jossa harjoitetaan hiukan sävelnimien laulamista. Omien kokemuksieni mukaan pianisteilla voi olla enemmän vaikeuksia sävelkorvan kanssa verrattuna muiden instrumenttien soittajiin, sillä pianoa soitettaessa ei tarvitse itse kuulla eikä ajatella sävelpuhtautta, paitsi puolisävelaskeleen verran, jotta oikeat sävelet tulee soitettua. Siksi pianisteille olisi erittäin tärkeää harjoittaa säveltapailua laulamalla. Kokoamillani verkkosivustoilla keskityn tämän vuoksi erityisesti tehtäviin, joissa yhdistyy laulu ja soittaminen. Seuraavaksi käsittelen jokaista kirjasarjaa yksityiskohtaisemmin.

2.2.1 Suomalainen Pianokoulu

Suomalaisesta pianokoulusta löysin yllättävän paljon ja myös monipuolisia integraatiotehtäviä. Sen lisäksi Suomalaiseen pianokouluun kuuluu puuhavikko, jota tekemällä oppilas voi täydentää teoriataitojaan. Sarjassa on improvisaatiotehtäviä, joiden kautta tutustutaan tahtilajeihin, rytmeihin, eri sävelikköihin ja äänimaailmoihin, oktaavialoihin, sekä eri tunnelmiin. Niissä keksitään kysymysfraaseille vastauksia, kompataan ja keksitään melodioita. Kirjoissa on myös transponointia, ei vain sävellajista toiseen vaan myös duurista molliin ja muihin asteikoihin. Kirjassa myös soitetaan lauluja korvakuulolta. Koko- ja puolisävelaskeliin tutustutaan pianolla kokeilemalla. Intervalleja sovelletaan heti käytäntöön soittamalla tietoisesti jälkeen lyhyt, muutaman tahdin kappale, jossa esiintyy kyseisiä intervaleja. Intervalleja myös soitetaan ja tunnistetaan erikseen. Vapaasäestysosiossa tutustutaan komppaukseen, soinnuttamiseen ja erilaisiin sointuihin.

2.2.2 Vivo Piano

Vivo kirjasarja tuntuu painottuvan improvisointiin, keksimiseen ja vapaaseen säestykseen. Vivosta löytyi paljon improvisaatiotehtäviä. Niihin kuuluvat muun muassa kuvista improvisointia, improvisointia sävellajissa (C-duuri, pentatoninen), vuorotteluisoimista, jossa kokeillaan dynamiikkaa, välisoiton improvisointia, kappaleen kertautuessa oman melodian improvisointia, kappaleeseen sopivan lisäänen improvisointia (Jääskeläinen & Kantala 2003, 77), sekä blues- improvisointia. Kirjoissa on oppilaille keksimis- ja sävellystehtäviä, esimerkiksi Vivo Pianon Sadetanssi-kappaleen jälkeen oppilas saa keksiä oman sadetanssin pentatonisella asteikolla. Omat sävellykset muutenkin usein pohjautuvat soitettuihin kappaleisiin. Niistä saatetaan hyödyntää sointukiertoa, tyyliä tai rakennetta. Isommissa improvisointi- tai keksimistehtävissä edetään asteittain. Esimerkiksi "Mozart Kugeln" tehtävässä (Jääskeläinen & Kantala 2009, 58-59) keksitään mozartmainen kappale, jossa ensin harjoitellaan albertinbassokuviota kadenssisoinnuilla, jonka jälkeen keksitään melodia sointusävelistä, lisätään siihen appogiatuuria ja vielä täytetään intervallit asteikkokuluilla ja kuudestoistaosilla. Vapaata säestystä harjoitetaan myös runsaasti. Vapaan säestyksen tehtävissä harjoitellaan kompeja, jatketaan annettuja kappaleita samaan tyyliin, ja tehdään sointuharjoituksia. Sointujen äänten hahmottamiseen on kappale, jossa oppilas joutuu itse selvittämään melodian, joka koostuu aina soinnun terssistä (Jääskeläinen & Kantala 2009, 21). Blues- asteikon yhteydessä harjoitetaan myös korvakuulolta soittamista. Vivo 2 kirjan lopusta löytyy sävellajiosasto, jossa on tietoisu, "komppilaatikko", sekä soinnutus- ja säestystehtävä. Vivo 3 kirjassa vapaa säestystä esitellään hauskasti "hittireseptein", joissa tutustutaan yleisiin sointukiertoihin improvisaation, laulujen komppauksen, korvakuulosoiton ja keksimistehtävien kautta. Teoria-asioista on keksitty hauskoja leikkejä, kuten nuottibingo (Jääskeläinen & Kantala 2003, 23), kromaattisen asteikon "matopeli" (Jääskeläinen & Kantala 2003, 75) ja "Kadenssiruletti" (Jääskeläinen & Kantala 2013, 116-117). Rytmia harjoitellaan keksimistehtävillä ja improvisoiden. Esimerkiksi kirjasarjan ensimmäisessä osassa sivuilla 52-53 improvisoidaan eri kuvista ja kun siirrytään kuvasta toiseen, oppilas soittaa annetun rytmien haluamallaan valkoisilla koskettimilla. Kirjoissa on myös runsaasti transponointitehtäviä.

2.2.3 Pianon Avain

Pianon avain kirjasarjassa esiintyy integraatiotehtäviä, mutta sen lisäksi haluaisin painottaa miten uutta kappaletta aletaan harjoittamaan. Ennen uutta kappaletta yleensä opetetaan joku uusi teoria-asia pienellä tietoisuudella, joka sitten esiintyy soitettavassa kappaleessa. Näin oppilas huomaa heti tämän uuden asian käytännössä. Uusiin asioihin tutustutaan kokeilemisen kautta ja niihin on usein liitetty joku mielikuva. Esimerkiksi oktaavialoihin tutustutaan ”Delfiini hyppää” harjoituksella, jossa soitetaan vuorotellen korkeita ja matalia nuotteja ja ”Tennispallo” harjoituksessa soitetaan D-nuotteja eri oktaaveissa. Sävelnimien opettelussa kehoitetaan soittamaan, eikä vain opettelemaan ulkoa. Sävelnimien nimeämisen jälkeen ne myös soitetaan koskettimilla ja asteikkoa soittaessa lausutaan tai lauletaan sävelnimet. Rytmia harjoitetaan ensin mielikuvien avulla, soittamalla seinäkellon raksutusta ja sateen ropinaa, sekä soittamalla annettuja rytmejä mustilla koskettimilla. Hyvin pelkistetyissä rytmiharjoituksissa soitetaan rytmejä vain yhdellä koskettimella. Duurin ja mollin eroon tutustutaan soittamalla sama melodia molemmissa, alkaen samasta sävelestä ja myös merkittyjen intervallien pienentämisen tuloksena. Kolmisointuja nimetään, piirretään, soitetaan ja kuunnellaan ja kappaleita soinnutetaan. Improvisointiharjoituksissa jatketaan annettua kappaletta, improvisoidaan mielikuvien avulla, esimerkiksi urkupisteen päälle perhosen lentoa valkoisilla koskettimilla ja soitetaan blues-soolo improvisoiden. Keksimis- tai sävellystehtäviin kuuluu annetun melodian jatkamista, säestyksen keksimistä, sekä oman muunnelman keksiminen teemasta.

2.2.4 Pianosta Lentoon

Kuten edellä olevassa taulukossa näkyy, Pianosta lentoon- kirjasarjassa on hyvin vähän integraatiotehtäviä. Kirjat ovat hyvin kappalepainotteisia ja oppilaan musiikin perusteiden osaaminen jää opettajan vastuulle. Tehtävät, joita kirjoista löytyy ovat sävellystehtäviä, improvisaatioharjoituksia, tai rytmiharjoituksia. Sävellystehtävät liitin mukaan taulukkoon, sillä oletettavasti ne kuuluu tehdä koskettimien avulla ja ne on tarkoitettu soitettavaksi. Rytmiharjoitukset, vaikka niitä ei montaa ollutkaan, olivat mielestäni hauskoja, joskin vaativia. Yleensä rytmiharjoitukset tehdään joko taputtamalla tai käsin koputtamalla, mutta Pianosta Lentoon esittelee rytmiharjoituksia, joissa koputetaan ja samalla poljetaan pedaaleja molemmilla jaloilla. Näin saadaan aikaan jopa neliäänisten rytmien harjoituksia, joiden avulla pianistin käsien ja jalkojen koordinaatio kehittyy.

2.3 Musiikin perusteiden oppikirjat

Musiikin perusteiden oppikirjasarjoista tarkempaan tutustumiseen valikoituivat kirjat tai kirjasarjat Tohtori toonika, Musiikin luku- ja kirjoitustaito, musiikkiseikkailu ja Säveltapailu ja musiikin teoria. Niiden sisältämät integraatiotehtävät on esitetty seuraavassa taulukossa.

Oppikirjan nimi	Tehtävien määrä	Muuta huomioitavaa
Tohtori Toonika	36	Sointujen ja sointukulkujen soittamista pianolla tai omalla soittimella
Musiikin luku- ja kirjoitustaito työkirja 1a työkirja	1	Mainittiin soittamaan kaikki kirjoitukset, sen lisäksi lukuisia sävellystehtäviä
Musiikin luku- ja kirjoitustaito työkirja 1b työkirja	0	
Musiikin luku- ja kirjoitustaito työkirja 2 työkirja	1	Soitetaan melodinen molli-asteikko
Musiikin luku- ja kirjoitustaito työkirja 3 työkirja	1	Soitetaan bassostemma ja solmisoidaan sointuja
Musiikkiseikkailu 1	11	Pääosin laulujen ja omien sävellysten soittamista ja transponoimista
Musiikkiseikkailu 2	29	Ohjelmisto osio, jossa 14 laulua soinnutettavaksi, laulettavaksi, transponoitavaksi ja soitettavaksi
Säveltapailu ja musiikin teoria 1	0	
Säveltapailu ja musiikin teoria 2	0	

Säveltapailu ja musiikin teoria 3	0	
-----------------------------------	---	--

Taulukko 2. Maininnat integraatiotehtävistä musiikin perusteiden oppikirjoissa

Uudemmissa musiikin perusteiden oppikirjoissa on havaittu koskettimiston käytön hyöty etenkin harmoniatehtävissä. Sekä Tohtori toonikassa, että Musiikkiseikkailussa harjoitetaan paljon sointusoittoa. Koskettimilla onkin helppo hahmottaa kolmisointujen rakenteet. Musiikkiseikkailussa on myös paljon soinnutustehtäviä, joita voidaan soittaa yhdessä ryhmän kanssa. Harmoniatehtävien lisäksi kirjoissa on yleensä korvakuulolaulujen, moniäänisten laulujen ja oppilaiden sävellysten soittamista säestyksellä tai ilman, transponoiden, ryhmässä tai solistina. Moniäänisten laulujen samanaikaista soittoa ja laulua ehdotetaan oikeastaan vain vanhemmissa oppikirjoissa (Musiikin luku- ja kirjoitustaito & Säveltapailu ja musiikin teoria) ja niissäkin vain opettajan oppaissa. Laulaminen on sävelkorvan kehittymisen kannalta välttämätön työtapo musiikin perusteiden opetuksessa, mutta uskon, että soittimen yhdistäminen laulamiseen tekee siitä oppilaille miellyttävämpää ja siten musiikin perusteet saadaan linkitettyä soitonopiskeluun. Tästä syystä halusin esitellä verkkosivustolla laulamisen ja soittamisen yhdistäviä tehtäviä, joissa oppilaat saavat soittaa ja samalla saavat harjoitusta säveltapailussa. Alla esittelen musiikin perusteiden oppikirjoista tekemiäni havaintoja kirjasarjoittain.

2.3.1 Tohtori Toonika

Tohtori Toonika on vain yksi kirja eikä moniosainen kirjasarja ja se kattaa musiikkikoulutason sisällön. Tämän vuoksi integraatiotehtävien määrä on huomattavasti suurempi kuin muissa musiikin perusteiden oppikirjoissa. Kirja on kehitetty pop- jazz musiikkiin painottuvassa musiikin afroamerikkalaisen musiikin perusteiden (amp) opetuksessa, jonka takia tehtävät keskittyvät sointujen hallintaan ja vapaaseen säestykseen. Amp- opetuksen periaatteisiin kuuluu se, että teoriaopiskelua tukee bändisoitto ja nämä kaksi linkittyvät toisiinsa. Tohtori toonika on jaettu eri osioihin, jotka käsittelevät rytmiä, melodiaa ja harmoniaa. Kaikki kirjan integraatiotehtävät löytyvät harmoniaosastosta. Sointuja harjoitetaan paljon pianon tai muun instrumentin kanssa, jota oppilas soittaa, mutta valitettavasti tehtävät ovat aika yksitoikkoisia ja samat tehtävätyypit toistuvat lähes joka aukeamalla. Integraatiotehtäviin kuuluu oikeastaan vain sointusoittaminen, joissa opittuja sointuja ja sointukulkuja soitetaan omalla

instrumentilla. Toinen tehtävätyyppi on sellainen, jossa ensin soitetaan sointu jonka soidessa lauletaan annettu melodia tämän soinnun sävelistä. Muita itegraatiotehtäviä ei kirjasta löydy. Pääasiallinen työtapa muissa osioissa on taputtaminen, laulaminen ja kirjallinen työskentely.

2.3.2 Musiikin luku- ja kirjoitustaito

Musiikin luku- ja kirjoitustaito on suomalainen musiikin perusteiden oppikirja, joka perustuu Kodaly-pedagogiikkaan. Oppikirjoissa hyödynnetään relatiivista solmisaatiota ja käsimerkkejä. Itse oppikirjoissa ei ole oikeastaan mitään itegraatiotehtäviä. Esimerkiksi työkirjasta 1 a löysin vain yhden tehtävän, jonka johdannossa kehoitettiin soittamaan kaikki kirjoitetut tehtävät omalla soittimella ja tästä muistutetaan kerran työkirjan sisällä ja työkirjasta 2, jossa kehoitettiin soittamaan melodinen molliasteikko. Haluaisin kuitenkin tässä yhteydessä tuoda esiin Musiikin luku- ja kirjoitustaito opettajan metodisen oppaan. Siinä puhutaan tarkemmin työtavoista, joita musiikin perusteiden opettaja voi käyttää opetuksessa. Opettajan oppaassa kehoitetaan antamaan oppilaalle soittoläksyjä kirjassa esiintyvistä lauluista. Oppilas voi soittaa lauluja koskettimilla transponoivan viivaimen avulla ja sen avulla voidaan myös soittaa lauluja missä tahansa sävellajissa. Melodian kuuntelutehtäviä ehdotetaan tehtävän siten, että ryhmässä joko opettaja tai yksi oppilas soittaa lyhyitä fraaseja, jotka muu ryhmä solmisoi tai näyttää viivastolta. J. S. Bachin koraaleja voidaan opettajan oppaan mukaan laulaa sello-oppilaiden säestyksellä (sellistit soittavat bassostemman). Kirjassa ehdotetaan, että oppilaat voisivat tuoda omat soittimet musiikin perusteiden tunnille. Silloin voidaan soittaa korvakuulolauluja unisonona opettajan säestyksellä, valita solisti, joka soittaa opettajan säestyksellä, säestää sointumerkeistä ja soittaa moniäänistä ohjelmistoa. Kirjoittaja muistuttaa myös kiinnittämään huomiota sävelpuhtauteen korvakuulolauluja soitettaessa. Näitä ohjeita noudattamalla saadaan musiikin perusteiden oppitunnista soiva ympäristö, jossa oppilaat pääsevät kokeilemaan opittuja asioita käytännössä.

2.3.3 Musiikkiseikkailu

Musiikkiseikkailu on uudehko musiikin perusteiden opetuksen kirjasarja ja siitä löytyykin runsaasti itegraatiotehtäviä. Kirjasarja soveltuu erinomaisesti käytettäväksi koskettimistojen kanssa, joita nykyään löytyy monesta musiikkiopistosta. Tehtävätyypit sarjan ensimmäisessä osassa ovat pääosin korvakuulolaulujen ja omien sävellysten

soittamista ja transponoimista ja kirjoitustehtävien kokeilemista koskettimistolla. Toisessa osassa keskitytään vapaan säestyksen työtapoihin, eli soinnuttamiseen ja sointusoittoon.

2.3.4 Säveltapailu ja musiikin teoria

Säveltapailu ja musiikin teoria -kirjasarjan oppikirjoissa ei esiinny integraatiotehtäviä. Tähänkin kirjasarjaan kuitenkin kuuluu opettajan opas, jossa on joitakin ideoita soittimien käyttöön musiikin perusteiden oppitunneilla. Kirjojen kirjoittaja on erittäin tarkka sävelpuhtaudesta, jonka takia pianon käyttöä jopa kehoitetaan välttämään täysin ensimmäisen vuoden musiikin perusteiden oppitunneilla. Toisena syynä on, että kirja perustuu runosävelmiin ja kirjoittajan mukaan piano ei kuulu tähän maailmaan. Pianoa myös kehoitetaan välttämään korvakuulolauluja harjoiteltaessa, jotta oppilas oppii itse tuottamaan laulun puhtaasti ilman, että tukeutuu soittimeen. Instrumenttia voidaan kuitenkin opettajan oppaan mukaan käyttää säestyksessä ja silloin kun oppilas soittaa toisen äänen ja laulaa toisen. Intervalleja harjoiteltaessa soitetaan toinen ääni ja lauletaan toinen. Pianoa voidaan myös hyödyntää sävellajien opettelun yhteydessä. Koskettimien avulla on helppo havainnollistaa oppilaille, miten sävellajit toimivat.

3 Integraatiotehtävät opetuksessa

3.1 Observointi

Opinnäytetyöni suunnitteluvaiheessa kävin observeimassa muutamaa musiikin perusteiden opettajaa, jotka käyttivät koskettimia tai muita soittimia opetuksessaan. Tarkoitukseni oli kartoittaa, minkälaisia harjoituksia on jo käytössä ja minkälaista oppimateriaalia ehkä tarvittaisiin. Toivoin myös saavani ideoita tehtävätyypeistä, joita voisin lähteä kehittämään. Huomasin observointini tuloksena neljä keskeistä asiaa koskettimien tai muiden soittimien käytöstä musiikin perusteiden tunneilla; soittimen avulla säveltäminen, sovittaminen, vapaan säestyksen hyödyntäminen, sekä ohjelmiston soittaminen.

Säveltäminen ja sovittaminen tuntui onnistuvan helposti soittimen avulla kokeillen ja kuunnellen. Observointini aikana oppilaat sävelsivät pienissä ryhmissä ja kirjoittivat sävellykset partituureiksi koskettimille ja muille soittimille, jonka jälkeen sävellykset

esitettiin muulle ryhmälle. Kappaleen otsikko oli valittu etukäteen, jonka tunnelmaa oppilaat yrittivät kuvata sävellyksissään. Kappaleet nuotinnettiin käsin kirjoittamalla. Sävellystehtävä oli erittäin monipuolinen, sillä oppilaat pääsivät soittamaan, nuotintamaan soittamaansa ja lukemaan partituuria. Nuotinnuksessakin ilmeni monta teoria-asiaa, jotka oppilaan täytyy hallita kuten tahtiosoitus, sävellaji, ylennys- ja alennusmerkit, sävelkorkeudet ja viivastonhallinta. Kaiken tämän lisäksi oppilaat selvästi nauttivat tehtävästä ja kaikilla oli hauskaa.

Edistyneemmät oppilaat sovittivat musiikin perusteiden tunnilla erästä musikaalia erilaisille soitinryhmille. Sovittaminen tapahtui tietokoneella nuotinnusohjelmalla ja koskettimistoa apuna käyttäen. Sain kuunnella joitakin tuotoksia. Tulokset olivat hienoja ja oppilaat olivat tehtävästä innoissaan. Tällainen tehtävä on monipuolinen ja yhdistää musiikkiopistoa, sillä teos oli tarkoitettu esitettäväksi ja oppilaat pääsevät mukaan sovitustyöhön, konsertin suunnitteluun ja esiintymään.

Eräs opettaja käytti opetuksessaan vapaaseen säestykseen liittyviä työtapoja ja ohjelmiston soittamista, sillä kaikilla oppilailla oli käytössään koskettimet. Kappale opeteltiin asteittain ja oppilaat saivat soittaa oman tasonsa mukaan. Aluksi tutustuttiin kappaleen sointuihin yhdessä ja oppilaat saivat hetken itsenäisesti harjoitella sointukiertoa, jonka jälkeen kappale soitettiin yhdessä. Osa oppilaista soitti bassolinjaa, osa pitkiä sointuja, osa murtosointuja ja osa melodiaa. Opettaja myös soitti koko ajan mukana. Näin saatiin aikaiseksi hyvin miellyttävä soiva ympäristö ja yhteismusisointi toi selvästi iloa oppilaiden opiskeluun.

3.2 Omat oppilaani

Omassa työssäni pianonsoiton- ja musiikin perusteiden opettajana olen jo pitkään käyttänyt integraatioharjoituksia. Tätä opinnäytetyötä varten olen myös testannut erilaisia tehtävätyyppejä oppilaitteni kanssa ja seurannut miten ne toimii eri oppilailla. Esittelen nyt joitakin näitä harjoituksia. Jotkut harjoitukset ovat päätyneet sellaisenaan tai muokattuna pianomupe verkkosivustolle.

3.2.1 Solmisaatio

Pianonsoiton vasta-alkajien kanssa on helppo aloittaa heti solmisaation harjoittelu. Alkeistason kappaleet ovat usein helposti laulettavia ja tarpeeksi yksinkertaisia, joten niitä voidaan solmisoida. Olen huomannut, että jos oppilailla on edes jonkinlainen käsitys solmisaatiosta, on monet asiat helpompi selittää oppilaalle myöhemmin, kuten asteikot, sävellajit, sekä transponointi. Aloitamme oppilaan kanssa uuden kappaleen usein, kävellen perussykkeen tahdissa ja laulamalla kappaleen melodiaa solmisoiden kaikuna pienissä pätkissä. Jos tämä on helppoa, voidaan taputtaa melodian rytmiä samalla. Kun oppilas osaa melodian, siirrymme pianon ääreen. Ensin laulamme melodian säestyksen tukemana jos kappaleessa on sellainen, jonka jälkeen oppilas etsii melodian koskettimilta nuottikuvaa apuna käyttäen. Kun kappale on opeteltu ensin laulaen, löytyy oikeat koskettimet helposti korvakuulolta ja kappaletta voidaan soittaa heti eri sävellajeissa. Joskus olen käyttänyt apuna myös transponoivaa viivainta. Olen huomannut, että tämän tekniikan avulla oppilas oppii uuden kappaleen nopeasti ja muistaa sen helposti ulkoa. Toisaalta se vie paljon aikaa ja koko oppitunti vierähtää helposti yhtä kappaletta opeteltaessa.

3.2.2 Intervallit

Intervalleja olen usein alkanut opettamaan improvisaation kautta. Ensin selitän mikä on intervalli, jonka jälkeen opetlemme yhden tai kaksi kerrallaan (laatuineen tai ilman), joita soittamalla improvisoimme yhdessä kappaleen. Ensin en anna muita ohjeita, kuin että soitetaan vain valittuja intervaleja. Tärkeintä on, että oppilas pääsee kokeilemaan, miltä intervallit tuntuvat ja näyttävät koskettimistolla. Sitten teemme harjoituksen uudestaan ja houkuttelen oppilasta lisäämään soittoon artikulaatiota ja dynamiikkaa. Lopuksi vertailemme syntyneitä kappaleita. Harjoituksen voi tehdä melodisilla tai harmonisilla intervaleilla. Tämä harjoitus on ollut menestys ja kaikki oppilaat tuntuvat pitävän harjoituksesta. Joskus improvisaatiot jatkuvat hyvinkin pitkään ja kuulostavat todella hienoilta. Mikä parasta, kahdestaan improvisoimalla opettaja-oppilas suhde paranee ja olen huomannut oppilatteni käytöksen minua kohtaan muuttuvan avoimemmaksi ja ilmapiirin muutenkin parantuvan huomattavasti. Se on eräs syy, miksi improvisaatiota kannattaa harjoittaa varsinkin uusien oppilaiden kanssa.

3.2.3 Sointukierto

Opetan joillekin piano-oppilailleni vapaata säestystä sointumerkeistä, mutta tämä harjoitus toimii myös klassisen musiikin ohjelmistossa, kunhan niissä on selkeästi etenevä harmoninen rakenne. Tutustumme uuteen kappaleeseen ja sen harmoniaan soittamalla ensin kappaleessa esiintyvät soinnut oppilaan tasosta riippuen joko perusmuodossa tai käänöksineen. Sen jälkeen minä säestän ja oppilas improvisoi sointukiertoa melodian sointusäveliä käyttäen. Sen jälkeen teemme harjoituksen uudestaan ja kehotan oppilasta kokeilemaan lisäsäveliä (sivusäveliä, lomasäveliä ja pidätyksiä), artikulaatiota ja dynamiikkaa. Oppilaan tasosta riippuen tehtävä voidaan tehdä myös siten, että oppilas säestää itseään. Tehtävästä saa edellä mainitut improvisaation hyödyt ja oppilas pääsee myös soveltamaan oppimiaan harmoniataitoja käytäntöön.

3.2.4 Sävellajit ja asteikot

Olen saattanut esitellä asteikot hyvinkin pienille oppilaille leikin kautta transponoivan viivaimen avulla soittaen. Transponoiva viivain on lappu, johon on piirretty koskettimien levyiset viivat ja solmisaationimet ja sen voi asettaa koskettimien taakse pystyyn. Laulamme ja soitamme duuriasteikon do-do¹, siirrämme viivainta eri paikkaan ja soitamme asteikon siitä. Pienimpien oppilaiden kanssa asteikon voi tässä vaiheessa soittaa vaikka yhdellä sormella. Tarkoitus on tutustuttaa oppilas asteikon käsitteeseen hausalla tavalla. Huomataan, että sama asia voidaan soittaa mistä tahansa koskettimesta lähtien. Myös helppoja kappaleita, esim. Satu Meni Saunaan voidaan transponoida viivaimen avulla tai korvakuulolta. Kun taas aloitan uutta kappaletta vanhempien oppilaiden kanssa, soitamme ensin kyseisen sävellajin asteikon.

3.2.5 Harmonia

Aloitan jo varhain pianonsoiton oppilaiden kanssa bassoäänten kuulonvaraisen kokeilemisen melodian alle. Harjoituksissa käytämme perustehoja, eli toonikaa, subdominanttia ja dominanttia. Oppimisprosessi etenee melodian opettelusta bassolinjan etsimiseen. Minä soitan melodiaa ja näytän oppilaalle, mitä eri koskettimia hän voi kokeilla (perustehot) ja hän etsii korvakuulolta sopivat äänet.

3.2.6 Pienet sävellystehtävät

Säveltäminen on ollut hyvin menestyksenkäs työtapa oppilaitteni kanssa ja sitä voi tehdä monella eri tapaa. Musiikin perusteiden näkökulmasta olen usein sävellyttänyt oppilaitani siten, että he ensin säveltävät kappaleelle rytmin rytmikorteilla, jonka jälkeen päälle laitetaan solfakortit. Laulamme sävellykset, jonka jälkeen ne soitetaan ja etsitään edellä mainitulla tavalla bassolinja tai soinnut.

4 Oppimateriaalin suunnittelu- ja tekoprosessi

4.1 Verkkosivusto

Päätin esittää harjoitukset verkkosivustona. Tähän on monta syytä. Ensinnäkin yhdistämällä äänen ja kuvan pystyn ilmaisemaan ajatukseni ja harjoitukset monipuolisemmin kuin esimerkiksi kirjallisessa työssä. Olen havainnollistanut sivustolla tehtäviä tekstien, kuvien ja videoklippien kautta lisätäkseni sivustoon todellisuuden tuntua. Sivuston ulkoasu on myös helppo tehdä miellyttävän näköiseksi. Toiseksi, verkkosivusto on helppokäyttöinen ja opettajat pääsevät siihen nopeammin käsiksi, joka mahdollistaa tiedon leviämisen muille. Kolmanneksi, verkkosivusto mahdollistaa materiaalin muokkauksen tulevaisuudessa ja aionkin jatkaa materiaalin kehittämistä.

Käytin sivuston tekoon Bloggeria (<https://www.blogger.com>). Minulla oli jo valmiina Google-tili ja olen aikaisemmin käyttänyt bloggeria e-portfolioon tekemiseen, joten bloggerin käyttö oppimateriaalin julkaisemisessa tuntui luontevalta valinnalta. Paitsi että minulla oli jo entuudestaan kokemusta bloggerin käytöstä, blogger on helppokäyttöinen ja ilmainen.

Verkkosivustooni kuuluu tervetuloteksti ja osiot, joihin olen jakanut erilaiset tehtävät. Verkkosivuston vierailija voi siten klikata suoraan tutkimaan häntä kiinnostavia tehtävätyyppejä. Kategorioihin kuuluu intervallit, harmonia, melodia, rytmi, sekä asteikot. Kokoamani tehtävät jakautuivat luonnollisesti näihin ryhmiin ja mielestäni ne kattavat kiitettävästi musiikin perusteiden eri osa-alueet.

4.2 Tehtävien sisällöstä

Opiskellessani musiikkia The University of Queenslandissä Australiassa sain säveltapailussa Kodaly- metodiin perustuvaa opetusta. En ollut sitä aikaisemmin

tutustunut syvemmin edes solmisaatioon ja huomasin, että aikuisiälläkin metodista oli itselleni valtavasti hyötyä. Olen poiminut siitä paljon asioita omaan opetuskäyttöön ja omaan harjoitteluuni. Säveltapailutehtäviin kuului paljon kaanonlaulua muiden opiskelijoiden kanssa tai itsenäisesti muita ääniä soittaen, moniäänisten laulujen laulamista ja soittamista, sekä teoria-asioiden, kuten kolmisointujen ja intervallien laulamista soitettua urkupistettä vasten. Kodalyn mukaan juuri laulaminen luo suorimman tien musiikin oppimiseen ja sisäistämiseen, se on helppo tapa kehittää sävelkorvaa ja tuo oppilaan keskelle musiikillista kokemusta (Houlahan & Tacka 2008, 21). Tämän lisäksi laulamisen avulla opittu melodian hahmottaminen on välttämätöntä instrumenttia soitettaessa ja laulua pitäisi käyttää hyödyksi instrumenttiopetuksessa (Houlahan & Tacka 2008 s. 22). Useissa verkkosivuni harjoituksissa laulu on sen takia olennaisessa osassa.

Houlahan & Tackan (2008, 25) mukaan improvisointi ja säveltäminen ovat välttämättömiä työtapoja musiikin opettajalle. Näiden kautta oppilas tutustuu musiikin luomisprosessiin ja oppii tunnetiloja ja tyylillisiä elementtejä syvällisemmällä tasolla (Houlahan & Tacka 2008, 26). Improvisaatioharjoituksia kannattaa siis hyödyntää opetetuissa asioissa, jotta oppilaat pääsevät kokeilemaan niitä käytännössä ja syventämään oppimaansa. Improvisaation kautta voidaan myös parantaa vuorovaikutustaitoja (Routarinne 2004, 8) ja saada ryhmä toimimaan paremmin yhdessä. Tämä on tärkeää, sillä musiikki voi tuntua oppilaalle hyvinkin henkilökohtaiselta. Epäonnistumisen pelko ja jännitys voi kasvaa pelkästään siksi, että oppilas on tietoinen mahdollisesta arvioinnista ja huomion kohteeksi joutumisesta (Routarinne 2004, 45). Olen siksi sisällyttänyt verkkomateriaaliin helppoja improvisaatiotehtäviä, esimerkiksi ”Intervalli-impron”, joiden kautta oppilas voi turvallisessa ympäristössä hahmottaa teoria-asioita soittamisen kautta. Tehtävien tarkoituksena on nimenomaan rohkaista oppilasta kokeilemaan teoria-asioita omalla soittimellaan, eikä niinkään keskittyä luomaan musiikillista mestariteosta, jolloin suorituspainee ovat toivottavasti minimissä. Olen huomannut, että kun tehtävä on tarpeeksi yksinkertainen ja vaatimukset ovat pienet, tulee lopputuloksesta helposti itsestäänkin hieno musiikillinen kokonaisuus.

4.3 Tekijänoikeuksista

Verkkosivustoa tehdessäni aloin pohtimaan tekijänoikeuslakeja. Jotkut tehtävät muokkasinkin kirjoissa, observoimieni opettajieni tunneilla tai muilla verkkosivustoilla

esiintyvistä tehtävistä. Loput tehtävät olen kehittänyt itse, mutta usein nekin pohjautuvat jo olemassa olevaan materiaaliin. Aioin tietenkin mainita verkkosivustolla, mistä tehtävä on otettu tai minkä pohjalta se on kehitelty, mutta halusin varmuuden vuoksi varmistaa Teostosta, miten tällaisessa tilanteessa tulisi menetellä. Minulle vastannut henkilö totesi, että koska en käytä verkkosivustolla nuotinnettuja lauluja ja tehtävätyypit ovat yleisiä ennemminkin teknisiä harjoitteita, eikä kappaleita, ei tekijänoikeuksista tarvitse huolehtia. (henkilökohtainen tiedonanto, Ulla Herdmann 9.9.2014)

5 Pohdinta

Tätä työtä tehdessäni olen sekä oppinut uusia asioita, että inspiroitunut kehittämään ”pianomupe” ajatusta pidemmälle. Kirjallisuuteen tutustuessani koin positiivisen yllätyksen huomattessani kuinka paljon pianomupetehtäviä on jo olemassa julkaistuna kirjoissa. En siis ole tekemässä uutta aluevaltausta, mutta toivon, että pianomupe-verkkosivuston avulla pianomupetehtävät olisivat opettajille helposti saatavilla ja että voisin rohkaista opettajia kokeilemaan niitä. Kirjasarjojen tutkiminen ei vain avannut minulle integraatiotehtävien maailmaa, vaan myös auttoi minua oppia tuntemaan syvällisemmin olemassa olevia pianonsoiton ja musiikin perusteiden oppimateriaaleja

Olen melko tyytyväinen luomaani verkkosivustoon (<http://pianomupe.blogspot.fi/>), mutta koko ajan kirjoittaessani ja pohdiskellessani asiaa tulee mieleeni uusia tehtäviä ja kehitysideoita, joita siihen voisi lisätä. Sivustolle päätyi tehtäviä liittyen harmoniaan, intervalleihin, melodiaan, rytmiiin ja asteikkoihin. Olen huomannut, että eri tehtävät toimivat hyvin erilaisten oppilaiden tai ryhmien kanssa. Esimerkiksi harmoniatehtävistä bassolinjan etsiminen on mieluisin pianotunneilla, erityisesti kun oppilas keksii bassolinjan itse säveltämänsä melodiaan. Intervallitehtävistä intervallimato on ollut hitti erityisesti pienten pianonsoiton oppilaiden kanssa ja intervallikisa nopilla sen sijaan muperyhmissä. Asteikkokaanonitkin ovat toimineet erinomaisesti muperyhmissä. Yksi ryhmästä soittaa asteikon ja muut laulavat kaanonissa. Monet oppilaat haluavat myös esittää ryhmälle asteikkokaanonin itse laulamalla ja soittamalla. Tehtävät tuovat mukavaa vaihtelua mupetunneille ja pianotunneille.

Tällä hetkellä tuntuu, että tehtäviä voisi olla sivustolla paljon enemmän. Kun olen saanut lisättyä sivustolle tehtäviä, olisi seuraava luonnollinen ratkaisu jakaa tehtävät niiden vaikeustason mukaan, esimerkiksi musiikkiopiston perustasojen mukaan. Useimmat tehtävät ovat jo sellaisenaan joustavia eri tasoille oppilaille, mutta sivusto olisi ehkä

selkeämpi, jos kirjoittaisin saman tehtävän erikseen eri tasoille sopiviksi. Sivustolle voisi myös lisätä tulostettavia monisteita tehtävistä, joita opettajat voisivat antaa oppilailleen. Olen tullut siihen tulokseen, että verkkosivusto tulee elämään ja tulen muokkaamaan sitä jatkuvasti saatuani uusia ideoita ja työkokemusta.

Lähteet

Puutio, Marjukka 2014. Kuuntele ope, ihana ääni! Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu, musiikin koulutusohjelma.

Jordman, Aino 2011. Musiikin perusteet verkossa. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu, musiikin koulutusohjelma.

Opetushallitus 2002. Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002. Helsinki: Opetushallitus.
Saatavilla http://www.oph.fi/download/123013_musiik_tait_ops_2002.pdf (luettu 25.8.2014)

Opetushallitus 2013. Musiikin perusteiden sisällöt ja suoritusohjeet 2013. Helsinki: Opetushallitus. Saatavilla http://www.musicedu.fi/easydata/customers/musop/files/ajankohtaista/mupe_2013.pdf (luettu 25.8.2014)

Ertolahti-Mertanen, S. 2009. Musiikkiseikkailu 1. Vantaa: Hansaprint Oy.

Ertolahti-Mertanen, S. 2009. Musiikkiseikkailu 1, opettajan opas. Vantaa: Hansaprint Oy.

Ertolahti-Mertanen, S. 2010. Musiikkiseikkailu 2. Porvoo: WSOY.

Creutlein, T., Joob, A. 1992. Säveltapailu ja musiikin teoria 1, opettajan kirja. Helsinki: Otava.

Creutlein, T., Joob, A. 1992. Säveltapailu ja musiikin teoria 1. Keuruu: Otava.

Creutlein, T., Joob, A. 1994. Säveltapailu ja musiikin teoria 2. Keuruu: Otava.

Creutlein, T., Joob, A. 1996. Säveltapailu ja musiikin teoria 3. Keuruu: Otava.

Heikkilä, P., Halkosalmi, V. 2005. Tohtori toonika. Keuruu: Otava.

Hakkarainen, E., Hyytiäinen-Kesävuori, S., Kiiski, P. 1994. Musiikin luku- ja kirjoitustaito, metodinen opas. Porvoo: WSOY.

Hakkarainen, E., Hyytiäinen-Kesävuori, S., Kiiski, P. 1992. Musiikin luku- ja kirjoitustaito 1 osa A. Helsinki: WSOY.

Hakkarainen, E., Hyytiäinen-Kesävuori, S., Kiiski, P. 1994. Musiikin luku- ja kirjoitustaito 1 osa B. Helsinki: WSOY.

Hakkarainen, E., Hyytiäinen-Kesävuori, S., Kiiski, P. 1993. Musiikin luku- ja kirjoitustaito 1 A työkirja. Porvoo: WSOY.

Hakkarainen, E., Hyytiäinen-Kesävuori, S., Kiiski, P. 2009. Musiikin luku- ja kirjoitustaito 1 B työkirja. Porvoo: WSOY.

Jääskeläinen, K., & Kantala, J. 2003. Vivo piano. Keuruu: Otava

Jääskeläinen, K., & Kantala, J. 2003. Vivo piano 1. Keuruu: Otava

Jääskeläinen, K., & Kantala, J. 2009. Vivo piano 2. Keuruu: Otava

Jääskeläinen, K., & Kantala, J. 2013. Vivo piano 3. Keuruu: Otava

Kolar, L., Raikamo, T., & Hillevi, S. 1991. Pianosta lentoon. Keuruu: Otava.

Kolar, L., Raikamo, T., & Hillevi, S. 1993. Pianosta lentoon 2. Keuruu: Otava.

Kolar, L., Raikamo, T., & Hillevi, S. 1993. Pianosta lentoon 3. Keuruu: Otava.

Louhos, M., Juris, C., Liu-Tawastjerna, H. 2004. Pianon avain, aapinen. Tampere: Warner/Chappell Music Finland Oy.

Louhos, M., Juris, C., Liu-Tawastjerna, H. 1995. Pianon avain 1. Tampere: Warner/Chappell Music Finland Oy.

Louhos, M., Juris, C., Liu-Tawastjerna, H. 1996. Pianon avain 2. Tampere: Warner/Chappell Music Finland Oy.

Louhos, M., Juris, C., Liu-Tawastjerna, H. 1997. Pianon avain 3. Tampere: Warner/Chappell Music Finland Oy.

Lehtelä, R., Saari, A., Sarmanto-Neuvonen, E. 2002. Suomalainen pianokoulu, alkusoitto. Porvoo: WSOY.

Lehtelä, R., Saari, A., Sarmanto-Neuvonen, E. 1990. Suomalainen pianokoulu, puuhavihko 1. Helsinki: WSOY.

Lehtelä, R., Saari, A., Sarmanto-Neuvonen, E. 2003. Suomalainen pianokoulu 1. Porvoo: WSOY.

Lehtelä, R., Saari, A., Sarmanto-Neuvonen, E. 2006. Suomalainen pianokoulu 2. Porvoo: WSOY.

Harjoitukset: Intervallit

Nämä harjoitukset löytyvät osoitteesta:

http://pianomupe.blogspot.fi/p/blog-page_26.html

Intervalli-impro

- Opettaja selittää mikä on intervalli
- Kokeillaan soittaa opettajan valitsemat yksi tai kaksi intervallia (jos opetetaan heti laatuineen, esim. pieni ja suuri sekunti, jos ilman laatuja, esim. sekunti ja terssi)
- Improvisaatioharjoitus
 - Vapaa improvisaatio, jossa ainoa sääntö on, että käytetään sovittuja intervaleja
 - Voidaan tehdä erikseen improvisaatio melodisilla tai harmonisilla intervaleilla
 - Voidaan sopia, että liikutaan vain sovitulla intervaleilla (ei hypitä koskettimien päästä toiseen soittamaan intervallia, vaan jokainen ääni on juuri tämän intervallin päässä toisistaan), sovitaan myös, saako samaa säveltä toistaa
 - Harjoitus voidaan tehdä soittotunnilla kahdestaan opettajan kanssa, ryhmässä kaikki yhtäaikaan, tai esiintymällä ryhmän edessä halutuissa kokoonpanoissa

Intervallimato (Vivo)

- Liikutaan koskettimilla yhteen suuntaan peräkkäisillä intervaleilla: ”mato” (esim. pieni terssi)
- Toinen soittaa ”syötin” (yhden koskettimen) menosuunnassa ja pitää sen pohjassa
- Kun mato saa syötin kiinni, mato vaihtaa suuntaa ja toistetaan
 - Tehtävä tehdään pareittain
 - Opettaja pitää huolen, että intervalli pysyy sovittuna

Intervallien lauluharjoitus

- Nuotinnettu intervallijono lauletaan siten, että soitetaan alemmat intervallit ja lauletaan ylemmät, jonka jälkeen vaihdetaan osia
 - Tehtävän voi tehdä yksin siten, että sama henkilö soittaa ja laulaa saman aikaan tai ryhmässä siten, että osa soittaa ja osa laulaa
 - Voidaan laulaa sävellajissa solmisoiden, tai sovitulla vokaalilla
- Soitetaan yksi ääni ja lauletaan sen päälle eri intervaleja

Intervallikisa nopilla

- Heitetään noppaa pareittain ja soitetaan nopan luvun näyttämä harmoninen intervalli koskettimilla
- Nopein osapuoli voittaa ja saa seuraavan kerran heittää noppaa
- Tehdään sama kahdella nopalla, jolloin molemmilla käsillä soitetaan yksi harmoninen intervalli

- Voidaan sopia, että nopan näyttäessä ykköstä soitetaan septimi, jolloin saadan harjoitettua intervallit sekuntista septimiin
- Intervalleille voidaan sopia lähtösävel, jota voidaan muuttaa leikin aikana (opettaja kirjoittaa taululle uuden lähtösävelen)
- Jos halutaan harjoittaa myös intervallien laatuja, voidaan päättää soitetaanko pieniä vai suuria intervalleja
- Voidaan pitää kirjaa siitä kumpi on nopeampi ja esimerkiksi 20 heittokerran jälkeen lasketaan voittaja
 - Tällöin tehtävä kannattaa tehdä kolmen hengen ryhmissä, jolloin yksi toimii kirjurina. Kirjuri myös tarkistaa, että intervallit soitetaan oikein

Harjoitukset: harmonia

Nämä harjoitukset löytyvät osoitteesta:

http://pianomupe.blogspot.fi/p/blog-page_51.html

Bassolinjan tai harmonian etsiminen

- Opettaja valitsee sävellajin ja etsitään koskettimista siihen kuuluvat perustehot (T, S, D)
- Lauletaan tai soitetaan opittun laulun melodiaa ja etsitään siihen sopiva bassolinja kokeilemalla perustehoja
 - Voidaan tehdä soittotunnilla kahdestaan opettajan kanssa, tai ryhmässä, siten että toinen soittaa tai laulaa melodiaa ja toinen etsii samalla bassoääniä
 - Edistyneempien oppilaiden kanssa harjoitus voidaan tehdä siten, että oppilaat itse sekä laulavat tai soittavat sekä melodian, että bassolinjan
 - Muodostetaan perustehoille soinnut tai edistyneempien kanssa harjoitus voidaan tehdä suoraan soinnuilla

Murtokolmisointujen solffaus

Harjoitus edellyttää, että kaikki sointuasteet on käyty läpi. Harjoituksen voi tehdä duurissa tai mollissa, yksin tai ryhmässä.

- Soitetaan oppilaan äänialalle sopiva asteikko siten, että jokaisen sävelen kohdalla lauletaan solfilla sille kuuluva kolmisointu, sen aste ja sen käännös. Esim. C- duurissa: soitetaan C ja lauletaan do mi so mi do yksi perusmuoto, soitetaan D ja lauletaan re fa la fa re kaksi perusmuoto
 - Lauletaan perussykkeen mukaan, siten, että yksi rimpsu kestää kaksi 4/4 tahtia
- Lisätään sekstikäännös: ”do mi so mi do yksi perusmuoto, do mi la mi do kuusi seksti jne.”
- Lisätään kvarttisekstikäännös: ”do mi so mi do yksi perusmuoto, do mi la mi do kuusi seksti, do fa la fa do neljä kvarttiseksti”
 - Asteen ja käännöksen voi myös jättää pois ja tehdä harjoituksen pelkkänä solfa rallatuksena: ”do mi so mi do, do mi la mi do, do fa la fa do”
 - Alla olevaa taulukkoa voi käyttää apuna

Harjoitukset: melodia

Nämä harjoitukset löytyvät osoitteesta:

http://pianomupe.blogspot.fi/p/blog-page_59.html

Korvakuulolaulun soittaminen ja transponointi

- Kun laulu ollaan opittu laulamaan solmisaationimillä, se opetellaan soittamaan koskettimilla
 - Valitaan sävellaji, soitetaan asteikko samalla laulaen solmisaationimet, etsitään lähtösävel ja soitetaan melodia, vaihdetaan sävellajia
 - Soitetaan putkeen monessa eri sävellajissa kvinttiympyrän mukaan opettajan säestyksellä: opettaja komppaa ja soittaa pienen välisoiton (esim. kadenssi uudessa sävellajissa), jonka aikana oppilaat etsivät uuden aloituspaikan, musiikki soi katkeamatta
 - vaatii paljon harjoitusta
 - voidaan tehdä soittotunnilla kahdestaan opettajan kanssa (esimerkiksi mupe- tunneilla opitusta laulusta) tai ryhmässä mikäli kaikille riittää soittimia

Kaanonlaulun soitto

- Opetellaan soittamaan valittu kaanon esimerkiksi edellä mainitulla tavalla
- Soitetaan kaanonissa niin että toinen/toiset laulaa kaanonin ensimmäisen osan ja toinen/toiset soittaa toisen osan
- Edistyneemmät oppilaat voivat itse laulaa ja soittaa kaanonissa samaan aikaan
 - Voidaan tehdä soittotunnilla kahdestaan opettajan kanssa, ryhmässä (saadaan myös kolme- tai useampiäänisiä kaanoneita aikaan) tai itsenäisesti
 - Voidaan laulaa laulun sanoilla, solfanimin ja sävelnimin
 - Hyvin edistyneet tai lahjakkaat oppilaat voivat itsenäisesti laulaa ja soittaa jopa kolmiäänisiä kaanoneita (tai neljä, jos sormitukset sujuvat!)

Moniäänitien laulujen soitto

- Moniäänisistä lauluista voidaan soittaa joku tai jotkut äänet ja laulaa loput
 - Kokeillaan erilaisia kombinaatioita siitä, mitkä äänet soitetaan ja mitkä lauletaan
 - Lauletaan laulun sanoin, solfanimin tai sävelnimin
 - Voidaan tehdä melkein missä tahansa kokoonpanoissa: yksin siten, että lauletaan yksi ääni ja soitetaan loput, parin kanssa esim. molemmat laulaa yhden äänen ja soittaa yhden (SATB), ryhmässä siten, että osa soittaa ja osa laulaa tai kaikki soittavat eri stemmoja, tai ryhmästä valitaan ”solisti”, joka soittaa melodian kun muut laulavat muut stemmat tai ”basisti”, joka soittaa bassolinjan ja muut laulavat muut stemmat

Harjoitukset: rytmi

Nämä harjoitukset löytyvät osoitteesta:

http://pianomupe.blogspot.fi/p/blog-page_20.html

Rytmirivit

Monesta mupekirjasta löytyy rytmirivejä tai rytmikaanoneita, joihin voidaan tuoda lisäulottuvuuksia soittamalla. Näitä on myös opettajan helppo keksiä itse.

- Soitetaan annettu rytmi yhdellä koskettimella
 - Soitetaan sama rytmi kaanonina joko ryhmässä (jaettu osiin), kahdestaan opettajan kanssa tai itsenäisesti
 - Samalla voidaan lausua rytminimet
- Improvisoidaan koskettimilla melodia annetun rytmin mukaan
 - Sävelikkö voidaan rajata, esim. pentatoninen asteikko (mustat koskettimet)
- Keksitään rytmille melodia ja soitetaan se valitussa sävellajissa

”Moniääniset rytmit”

Moniäänisiä rytmejä tehtävää varten voi joko etsiä kirjoista tai niitä voi keksiä yhdessä oppilaiden kanssa.

- Harjoitellaan rytmipartituurin eri stemmat soittamalla ne valituilla koskettimilla
- Soitetaan moniäänisesti
 - Helpoimmassa versiossa jokainen soittaa vain yhden stemman
 - Edistyneemmän voivat soittaa monta stemmaa yhtäaikaan
 - Kolme tai neljä stemmaa voi soittaa itsenäisesti siten, että oikea käsi, vasen käsi, oikea jalka (pedaalilla) ja vasen jalka saavat kaikki eri stemman, joka on pianisteille erinomainen koordinaatioharjoitus
 - Voidaan soittaa siten, että yksi stemma aloittaa jaa muut lisään yksitellen
- Oppilaat voivat säveltää rytmistä kappaleen, esimerkiksi yhdestä stemmasta melodia ja lopuista harmonia, sovitaan sopiva rajausta (esim. do-so melodia, I ja V harmonia)
 - Voidaan tehdä sekä ryhmässä, että yksin

Harjoitukset: asteikot

Nämä harjoitukset löytyvät osoitteesta:

http://pianomupe.blogspot.fi/p/blog-page_7.html

Asteikkojen soitto ennen kappaletta

Asteikot saattavat joskus tuntua oppilaiden mielestä pakkopullalta ja niiden hyötyä ei aina nähdä tai ne jää irralliseksi asiaksi. Ilokseni huomasin, että joissain pianonsoiton oppikirjoissa, kuten Pianon Avaimessa, uuteen kappaleeseen siirryttäessä soitettiin sitä ennen kappaleen sävellajin mukaan asteikkoja ja kolmisointuja. ?Vivossa? oli myös improvisaatiotehtäviä kyseisestä asteikosta tai sointukierrosta.

- Ennen kuin aletaan soittamaan uutta kappaletta, soitetaan kyseinen asteikko oppilaan tason mukaisesti
 - Kädet erikseen tai yhdessä
 - Käyttäen transponoivaa viivainta apuna, jolloin ei ole väliä, onko asteikko oppilaalle ennaltaan tuttu
 - Laulaen samalla solmisaatio tai sävelnimet
- Improvisoidaan sävellajissa
 - Opettaja säestää yksinkertaisella sointukierrolla tai improvisoi yhdessä oppilaan kanssa
 - Improvisaatiolle voidaan keksiä joku teema tai nimi
- Halutessa voidaan soittaa myös sävellajin murtokolmisointu ja kadenssi

Asteikkokaanon

- Ensin harjoitellaan soittamaan haluttu asteikko samalla laulaen solmisaationimet oktaavin verran ylös ja alas, ylä do lauletaan vain kerran
- Lauletaan ja soitetaan asteikko neljäsosina kaanonina, niin että kaanonin toinen osa aloittaa kahden neljäsosan jälkeen
 - Voidaan tehdä ryhmässä tai kahdestaan niin, että toinen/toiset soittaa ja toinen laulaa
 - Edistyneemmät voivat itse sekä laulaa, että soittaa
 - Haastetta voi lisätä tekemällä kaanonista kolmiosaisen
 - Itsenäisesti lauletaan yksi ääni ja soitetaan kaksi (molemmat kädet)
 - Ryhmässä voi lisätä enemmänkin ääniä
 - Edistyneet pianistit voivat tehdä tehtävän jopa viisiäänisesti, jos ovat harjoitelleet legato terssejä molemmilla käsillä
- Keksitään yhdessä asteikkokaanonille rytmi ja soitetaan ja lauletaan tällä rytmillä (myös rytmi on kaanonissa)

Asteikkokaanonია voidaan soveltaa mihin tahansa asteikkoihin ja moodeihin!

Moniääninen asteikko

Tässä tehtävässä auttaa, jos oppilaat tuntevat asteikon ”kaavan” eli mihin koko- ja puolisävelaskelet sijoittuvat.

- Soitetaan ja lauletaan asteikko kolmiäänisesti siten, että äänistä muodostuu kolmisointu, eli kolme eri asteikkoa soi yhtäaikaan
 - Jos halutaan edetä duurikolmisoinnolla, soitetaan ja lauletaan yhtäaikaan esimerkiksi C-duuri, E-duuri ja H-duuri asteikot
 - Jos halutaan edetä mollikolmisoinnolla, muutetaan E-duuriasteikko Es-duuriasteikoksi
- Voidaan toteuttaa siten, että osa ryhmästä soittaa ja osa laulaa, tai itsenäisesti soittamalla kaksi asteikkoa ja laulamalla yhden